

החלטת הנשיא ביידן למנוע חימושים מישראל ? מאזן רווח והפסד

21.05.2024 | זכי שלום written by

עיקרי דברים

- בעקבות המבצע ברפיח החליט הנשיא ביידן למנוע אספקת חימוש כבד לישראל, אך הצהרה זו עוררה עליו ביקורת חריפה בווינגטון וגם בירושלים.
- הלחץ הכבד, שכלל גם התנערות של תורמים מהדמוקרטים, אילצה את הבית הלבן לשנות כיוון ולנסות לפייס את ישראל.
- התקרית הזאת הדגימה לממשל כי למרות הכישלון ב-7 באוקטובר, יש לישראל מנופי לחץ רבי עוצמה בקונגרס. גם בתקריות אחרות הצליחה ישראל לפעול בניגוד לדעת האמריקנים.
- בסיכומה של התקרית ניכר כי המשך מדיניות המתחשבת בעמדת הממשל אך עומדת על האינטרסים הביטחוניים של ישראל מקנה לממשלה בירושלים דימוי עוצמתי ועצמאי יותר, ומגדילה את מרחב התמרון שלה.

תמונת מצב

הנשיא ג'ו ביידן הודיע ב-8 במאי 2024, במהלך ריאיון בערוץ CNN, על החלטתו למנוע אספקת אמצעי לחימה מסוימים ? בעיקר פצצות כבדות משקל ? לישראל: "אזרחים בעזה", קבע הנשיא, "נהרגו כתוצאה מהשימוש בפצצות אלה.. הבהרתי היטב שאם ישראל תפלוש לרפיח ? הם עדיין לא פלשו לשם ? לא אספק להם את החימוש הזה". הודעה זו סימנה נקודת מפנה בהתייחסות של הממשל כלפי ישראל מאז פרוץ המלחמה ב-7 באוקטובר 2023. עד אז דחה הנשיא לחצים של אישים בממשלו ובמפלגתו להתנות את המשך העברות הנשק לישראל בריסון פעילותה הצבאית ברצועת עזה.

הכרזה זו עוררה גלים של ביקורת בישראל ובארצות הברית כאחד. ראש הממשלה בנימין נתניהו מיהר להבהיר לנשיא כי איומיו לא ישפיעו על מהלכיה של ישראל לביצור ביטחונה מול אויביה. באחד מנאומיו אמר נתניהו: "אם נצטרך לעמוד לבד, נעמוד לבד. אמרתי כבר שאם צריך ? נילחם בציפורניים. אבל יש לנו הרבה יותר מציפורניים, ובאותן תעצומות נפש, בעזרת השם יחד ננצח."

גם בתוך הממשל נשמעו תגובות מסויגות לדבריו הבוטים של הנשיא. שר ההגנה, וורן אוסטין, הבהיר בקונגרס כי דברי הנשיא חלים על משלוח אחד של "חימוש כבד" בלבד. המשלוח כלל בעיקר 1,800 פצצות, שמשקלה של כל אחת הוא בערך טון. ההחלטה באה על רקע כוונתה של

ישראל לפעול ברפיח, אזור צפוף ביותר, שבו כרגע מצטופפים יותר ממיליון אזרחים. הממשל חושש לפגיעה קשה באזרחים בעזה (אסון הומניטרי), וישראל טרם הגישה לממשל תוכנית שתצביע על יכולתה למנוע הרג המוני של אזרחים.

עם זאת, הדגיש אוסטין, ארצות הברית תמשיך להבטיח שיהיו לישראל האמצעים להגן על עצמה. ארצות הברית, הדגיש אוסטין, רק הקפיאה את המשלוח, אך טרם קיבלה "החלטה סופית" בסוגיה זו. ארצות הברית, הדגיש אוסטין בסיום דבריו, תמשיך להיות "מחויבת לחלוטין" לזכותה של ישראל להגנה עצמית.

הביקורת החריפה ביותר על החלטת הנשיא נשמעה מפיו של הסנטור לינדי גראהם: "ישראל", אמר הסנטור, "מתמודדת עם אויבים שרוצים להשמיד אותה בשלוש חזיתות. כאשר אתם אומרים לעולם שאתם מתכוונים להגביל את משלוחי הנשק למדינה היהודית, זה מעודד את איראן ואת חמאס להמשיך במערכה". חברי קונגרס אחרים, וביניהם הסנאטורים טום קוטון וטד קרוז, הצטרפו אף הם למחאה חריפה נגד החלטת הנשיא.

גם הליגה נגד השמצה ואיפא"ק יצאו בביקורת חריפה על החלטת הממשל. הם טענו שהמהלך הזה פוגע ביכולתה של מדינת ישראל, בת ברית קרובה לארצות הברית, להביס את חמאס. ייתכן שעל רקע זה ניתן לראות את הדיווחים על זרם הלך וגדל של תורמים שביקשו "לנתק מגע" עם ביידן.

הנשיא לשעבר דונלד טראמפ, המקווה להעצים את היקף התמיכה בו בקהילה היהודית בארצות הברית, אמר בהקשר זה: "מה שביידן עשה לישראל זה מעשה מביש. כל יהודי שמצביע לביידן צריך להתבייש בעצמו. הוא נטש את ישראל לחלוטין, הוא מקבל החלטות פוליטיות. ההתנהגות שלו מבישה".

בעקבות הביקורת הקשה עליו נקט הממשל צעדים המבטאים מגמה פייסנית כלפי ישראל:

א. פורסמה הודעה ולפיה ביידן מקדם משלוח נשק חדש לישראל, בשווי מיליארד דולר. הסיוע יכלול בעיקר פגזי טנקים, פגזי מרגמה וכלי רכב צבאיים.

ב. בנאום לרגל יום השואה חזר ביידן והדגיש את הצורך לא לשכוח את אירועי 7 באוקטובר: "לעולם לא עוד", הדגיש הנשיא, "משמעותו לעולם לא לשכוח. עלינו להמשיך לספר את הסיפור [על מה שאירע ב-7 באוקטובר 2023 ז"ש]. עלינו להמשיך ללמד את האמת. בניגוד לשואה, אנחנו לא 75 שנים אחרי, אלא שבעה חודשים וחצי אחרי [ז"ש]. ואנשים כבר שוכחים. זה היה חמאס ששחט ישראלים, התחיל את המלחמה הזאת ומחזיק חטופים. אני לא שכחתי זאת, ולעולם לא אשכח את אירועי 7 באוקטובר 2023".

ג. במכתב אל נשיא המדינה יצחק הרצוג הדגיש הנשיא ביידן כי "המחויבות של ארצות הברית לביטחונה של ישראל היא איתנה. חיוני שהמדינות שלנו יעבדו יחד כדי להגביר את הביטחון

והשלום לישראל ולאזור כולו. אני מצפה שהמדינות שלנו ימשיכו לעבוד יחד כדי ליצור עתיד מזהיר יותר לכל עמינו".

במקביל בלטה מגמה מצד ארצות הברית להסביר לישראל כי מדיניות הממשל מוכתבת על ידי הרצון לשרת את האינטרסים החיוניים של ישראל. הממשל של הנשיא ביידן, בדומה לממשלים אחרים בעבר, פועל לא אחת מתוך גישה מתנשאת-משהו כלפי ישראל. בבסיסה של גישה זו טמונה האמונה שהממשל מכיר את האינטרסים החיוניים של ישראל טוב ממנה, ופועל "להציל אותה מעצמה". כך למשל ניסה סגן מזכיר המדינה, קורט קמפבל, (להסביר שאין למדינת ישראל כלל אפשרות של ניצחון מוחלט על חמאס. מה שנדרש עתה, הסביר קמפבל, הוא פתרון מדיני שבמסגרתו מכבדים יותר את זכויות הפלסטינים.

פקיד בכיר אחר בממשל, ברט מקגורק, היועץ הבכיר של ביידן, ניסה "למכור" את הרעיון ולפיו האינטרס החיוני ביותר בשעה זו הוא החזרת החטופים וגיבוש מערכת של נורמליזציה עם סעודיה. המסקנה המשתמעת מדבריו היא הצורך לממש אינטרסים אלה בהקדם, בין השאר על ידי הסכמה להפסקת המלחמה. מבצע גדול ברפיח, הדגיש מקגורק, יקטין את הסיכוי להסכם עם סעודיה ויעכב את שיתוף הפעולה הביטחוני של ארצות הברית עם ישראל נגד איראן.

גם בישראל נעשו מאמצים להנמיך את גובה הלהבות בעקבות החלטת הנשיא. המאמץ הבולט ביותר היה הצהרתו של הנשיא הרצוג על "הצורך להודות לבת בריתנו הגדולה, ארצות הברית", ולנשיא ביידן, "שהוא ידיד גדול של מדינת ישראל, שהוכיח זאת מיומה הראשון של המלחמה". על רקע תגובות פוגעניות כלפי הנשיא מצד אישי ציבור, שמהן השתמע כאילו הנשיא ביידן פועל למען חמאס, הבהיר הנשיא הרצוג כי חובה להימנע מאמירות וציוצים חסרי בסיס, חסרי אחריות ומעליבים, הפוגעים באינטרס הביטחוני הלאומי של מדינת ישראל.

ההשלכות על "מאזן הכוחות" בין ישראל וארה"ב

פעילות הטרור של חמאס ב-7 באוקטובר 2023 פגעה קשות בדימוי של צה"ל וזרועות הביטחון כגופים יעילים ורבי עוצמה. לכך היו ללא ספק השלכות גם בהקשר לדימוי של ישראל כנכס אסטרטגי בעיני הממשל. חשיפת תלותה הרבה של מדינת ישראל במערכות חימוש אמריקניות העצימה את היחס המתנשא והפטרוני שהפגין הממשל כלפי ישראל מתחילת המלחמה.

באורח הדרגתי, זהיר ומדוד הצליחה מדינת ישראל להגדיל את מרחב התמרון שלה מול ארצות הברית מתחילת המלחמה. להלן כמה הכרעות שמימשה בניגוד לעמדות הממשל: התמרון הקרקעי לתוך הרצועה, הכניסה לבית החולים שיפא, ההתנגדות הנחרצת להביא לסיום המלחמה במסגרת עסקה לשחרור חטופים. הכרעות אלה ואחרות הפגינו את נחישותה של ישראל לשמור על עצמאותה בכל הנוגע להבטחת ביטחונה, כמובן תוך התחשבות מרבית בעמדות הממשל.

להערכתנו, ישראל יצאה מחוזקת עוד יותר ביחסיה עם ארצות הברית מהמשבר הנוכחי עם הממשל שביב החלטת הנשיא להימנע מאספקת פצצות כבדות משקל לישראל. היא החלה את

המערכה ברפיח והחליטה להמשיך אותה ואף להעמיקה, וזאת למרות תביעות נחרצות של הממשל להימנע מכך. המסר שישראל העבירה לממשל, למדינות האזור ולאויביה ברור: כאשר מדובר בסוגיה חיונית לביטחון ישראל, בסופו של דבר אף איום אמריקני לא יסיט את ישראל מדרכה.

כמו כן, ישראל הבהירה לממשל שיש בידיה מנופי לחץ רבי עוצמה שהיא יכולה לעשות בהם שימוש כדי להגביל את יכולת התמרון של הממשל כלפיה, ואף להעמיד אותו במצבים מאתגרים. החלטת הנשיא למנוע אספקת סוגי חימוש לישראל הפכה לנושא מרכזי בסדר היום של הממשל. אישים בכירים בתקשורת האמריקנית, ובראשם פרשן פוקס ניוז, מארק לויין, מתחו על הנשיא ביקורת בשפה חריפה, חסרת תקדים. יושב ראש בית הנבחרים, מייק ג'ונסון, האשים את הנשיא ב"נטישה" של בת ברית בשעתה הקשה. אחרים חריפו את הטון ודיברו על בגידה. כל זאת, במהלך מערכת בחירות, כאשר מצבו של הנשיא בסקרים מול יריבו טראמפ נראה קודר למדי.

לבסוף, ישראל הפגינה את התמיכה החזקה שיש לה בקונגרס. עוד קודם לכן התלכדו חברי קונגרס כדי לסכל הוצאת צווי מעצר על ידי בית הדין הפלילי הבינלאומי. תומכי ישראל בקונגרס הגישו הצעת החוק המחייבת את הנשיא לספק לישראל "את מה שהיא צריכה כדי להגן על עצמה", הצעת חוק זו הובילה את הנשיא להבהיר כי הממשל בראשותו מחויב להבטיח את צרכיה הצבאיים של ישראל. אם תוגש הצעת החוק לאישור הקונגרס, הדגיש הבית הלבן, ייאלץ הנשיא להטיל עליה ווטו נשיאותי.

סיכום והמלצות

החלטת ממשל הנשיא ביידן להימנע מאספקת סוגי חימוש לישראל פגעה במעמדו של הממשל האמריקני בכמה מובנים:

- היא הראתה שאין לממשל יכולת לכפות על ישראל מהלכים המנוגדים, לדעת ישראל, לאינטרסים הביטחוניים שלה.
- היא הצביעה על מעמדה הרופס-משהו של ארצות הברית כבת ברית אמינה.
- היא החלישה את מעמדה של ארצות הברית בעיני מדינות ערב הפרו-מערביות, וסעודיה בראשם.
- היא הבליטה את העובדה שלמרות הכשל הנורא של 7 באוקטובר 2023, יש לישראל מקורות כוח ומנופי השפעה רבי עוצמה מול הממשל.
- היא הגבירה את הסיכוי של הצבעה לטובת טראמפ בקרב יהודי ארצות הברית. ממילא, היא החלישה את סיכויי של הנשיא ביידן להיבחר מחדש.

אנו ממליצים לישראל להמשיך במדיניות זו, המפגינה נכונות להתחשב עד כמה שאפשר בעמדות הממשל, כל עוד אין מדובר באינטרסים ביטחוניים חיוניים של ישראל. במקביל, עליה להפגין נחישות לממשל אינטרסים חיוניים שלה גם בניגוד לעמדות הממשל.

להערכתנו, בהדרגה תוביל מדיניות זו להגדלת מרחב התמרון של ישראל מול ארצות הברית וליצירת מסגרת של דו שיח מכבד בין שתי המדינות, אשר יהיה חף מהתנשאות וממגמות של הכתבה, איומים וכפייה.